पापपतिः, पुं, (पापोत्पादकः पतिः।) उपपतिः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

पापपुरुषः, पुं, (पापः पापमयः पुरुषः।) पापमयाङ्गनरः। यथा,—
"वामपार्श्वस्थितं पापपुरुषं कज्जलप्रभम्।
ब्रह्महत्याशिरस्कञ्च स्वर्णस्तेयभुजद्वयम्॥
सुरापानहृदा युक्तं गुरुतल्पकटिद्वयम्।
तत्संसर्गि पदद्वन्द्वमङ्गप्रत्यङ्गपातकम्॥
उपपातकरोमाणं रक्तश्मश्रुविलोचनम्।
खड्गचर्म्मधरं क्रुद्धमेवं कुक्षौ विचिन्तयेत्॥"
इति भूतशुद्धिप्रकरणे तन्त्रसारः॥ * ॥
"सृष्ट्वादौ पुरुषश्रेष्ठः संसारं सचराचरम्।
सर्व्वेषां दमनार्थाय सृष्टवान् पापपूरुषम्॥
द्विजातिहत्यामूर्द्धानं मदिरापानलोचनम्।
सुवर्णस्तेयवदनं गुरुतल्पगतिश्रुतिम्॥
स्त्रीहत्यानासिकञ्चैव गोहत्यादोषबाहुकम्।
न्यासापहरणग्रीवं भ्रूणहत्यागलन्तथा॥
परस्त्रीगतिवुक्कालं सुहृल्लोकवधोदरम्।
शरणापन्नहत्यादिनाभिं गर्व्वकथाकटिम्॥
गुरुनिन्दासक्थिभागं कन्याविक्रयशेफसम्।
विश्वासवाक्यकथनपायुं पितृवधाङ्घ्रिकम्॥
उपपातकरोमाणं महाकायं भयङ्करम्।
कृष्णवर्णं पिङ्गनेत्रं स्वाश्रयात्यन्तदुःखदम्॥"
इति पाद्मे क्रियायोगसारे २१ अध्यायः॥

पापमुक्तः, त्रि, पापान्मुक्तः। निष्पापः। इति संक्षिप्तसारव्याकरणम्॥ स च यथा,—
"यः समः सर्व्वभूतेषु जितात्मा शान्तमानसः।
स पापेभ्यो विमुच्येत ज्ञानवान् स च वेदवित्॥
गुणागुणपरिज्ञाता ह्यक्षयस्य क्षयस्य च।
ध्यानेनैव ह्यसंमूढः स पापेभ्यः प्रमुच्यते॥
स्वदेहे परदेहे च सुखदुःखेन नित्यशः।
विचारज्ञो भवेद्यस्तु स मुच्येतैनसो ध्रुवम्॥
अहिंसः सर्व्वभूतेषु तृष्णाक्रोधविवर्जितः।
शुभन्यासः सदा यश्च स पापेभ्यः प्रमुच्यते॥
प्राणायामैश्च निर्दह्य अधःसन्धारणानि च।
व्यवस्थितमना यस्तु स पापेभ्यः प्रमुच्यते॥
निराशीः सर्व्वतस्तिष्ठेदिष्टार्थेषु न लोलुपः।
परीतात्मा त्यजेत् प्राणान् सर्व्वपापात् प्रमुच्यते॥
श्रद्दधानो जितक्रोधः परद्रव्यविवर्ज्जितः।
अनसूयश्च यो मर्त्यः स पापेभ्यः प्रमुच्यते॥
गुरुशुश्रूषया युक्तो ह्यहिंसानिरतश्च यः।
क्षुद्रश्च क्षुद्रशीलश्च स पापेभ्यः प्रमुच्यते॥
प्रशस्तानि च यः कुर्य्यादप्रशस्तानि वर्जयेत्।
योऽभिगच्छति तीर्थानि विशुद्धेनान्तरात्मना।
पापादुपरतो नित्यं स पापेभ्यः प्रमुच्यते॥
उत्थाय ब्राह्मणं गच्छेन्नरो भक्त्या समन्वितः।
अभिगम्य प्रयत्नेन स पापेभ्यः प्रमुच्यते॥"
इति वराहपुराणम्॥

पापरोगः, पुं, (पापोद्भवो रोगः।) मसूरीरोगः। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा, मनुः।५।१६४।
"व्यभिचारात्तु भर्त्तुः स्त्री लोके प्राप्नोति निन्द्यताम्।
शृगालयोनिं प्राप्नोति पापरोगैश्च पीड्यते॥"
यत्पानजन्यो यद्रोगो भवति तत् सर्व्वं कर्म्मविपाकशब्दे द्रष्टव्यम्॥)

पापर्द्धिः, स्त्री, (पापानां ऋद्धिर्वृद्धिर्यत्र।) मृगया। इति हेमचन्द्रः। ३। ५६१॥ (यथा, पञ्चतन्त्रे। २। ७८।
"अस्ति कस्मिंश्चिद्वनोद्देशे कश्चित् पुलिन्दः।
स च पापर्द्धिं कर्त्तुं वनं प्रस्थितः॥")

पापलं, क्ली, परिमाणविशेषः। इति संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः॥ (पापं लातीति। ला+कः।) पापग्राहके, त्रि॥

पापशमनी, स्त्री, (पापं शम्यतेऽनयेति। शम+णिच्+करणे ल्युट्। स्त्रियां ङीप्।) शमीवृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥ पातकनाशिका च॥

पापात्मा, [न्] पुं, (पापः पापविशिष्ट आत्मा यस्य। पापे अधर्म्मे आत्मा बुद्धिर्यस्येति वा।) पापी। यथा,—
"पापात्मनां शृणु गतिं विस्तरेण वदाम्यहम्।
षड्शीतिसहस्राणि योजनानि दुरात्मनाम्॥
प्रोक्तो मार्गस्य विस्तारः सर्व्वदुःखान्वितस्य च।
क्वचित्क्वचित् ज्वलद्वह्निः सन्तप्तः कर्द्दमः क्वचित्।
क्वचित् क्वचित् द्विजश्रेष्ठ! सन्तप्तं ताम्रवालुकम्॥
क्वचित् क्वचित्तीक्ष्णशिलाः क्वचित्तप्तशिलास्तथा॥
क्वचित् क्वचिच्छस्त्रवृष्टिः क्वचिदङ्गारवर्षणम्।
कुत्रचिद्वह्निवृष्टिश्च कुत्रचित् पङ्कवर्षणम्॥
उष्णाम्बुवर्षणं क्वापि क्वचित् पाषाणवर्षणम्।
ज्वलदग्निरिव क्वापि सन्तप्तो वाति मारुतः॥
गभीरा अन्धकूपाश्च तृणावृतमुखा द्विज!।
क्वापि कण्टकवृक्षाश्च नाराचसमकण्टकाः॥
पाषाणश्रेणयः क्वापि दुरारोहाः सपन्नगाः।
क्वचिद्गाढान्धकाराश्च क्वचित् शोणितकन्धराः॥
क्वचिद्वीरणवृक्षाश्च क्वचित् काशाः क्वचित्शराः।
क्वचित् क्वचित् शर्कराश्च लोष्टवश्च क्वचित् क्वचित्॥
क्वचिदस्थ्नां राशयश्च दुर्गन्धा मांसराशयः।
क्वचित् कण्टकराशिश्च शैवालानि क्वचित् क्वचित्॥
कीलका वलयः क्वापि क्वचिद्व्याघ्रास्तथा शिवाः।
खड्गिनः करिणः क्वापि क्वचिदृक्षा भयङ्कराः॥
एवं बहुविधक्लेशे छायाजलविवर्ज्जिते।
तस्मिन्मार्गे द्विजश्रेष्ठ! पापिनो यान्ति दुःखिनः॥
नग्ना विमुक्तकेशाश्च प्रेताकारभयङ्कराः।
गच्छन्ति पापिनस्तत्र शुष्ककण्ठौष्ठतालुकाः॥"
इति क्रियायोगसारे २२ अध्यायः॥

पापान्तं, क्ली, (पापं अन्तयतीति। अन्त+"कर्म्मण्यण्।" ३।२।१। इत्यण्।) तीर्थविशेषः। तस्य नामान्तरम् पृथूदकं अनुकीर्णञ्च। यथा,—
"पृथूदके महातीर्थे त्वनुकीर्णेति नामतः।
जुहाव धृतराष्ट्रस्य राष्ट्रं नरपतेस्ततः॥
हूयमाने तदा राष्ट्रे प्रवृत्ते यज्ञकर्म्मणि।
अक्षीयत ततो राष्ट्रं नृपतेर्दुष्कृतेन वै॥
ततः स चिन्तयामास ब्राह्मणस्य विचेष्टितम्।
पुरोहितेन संयुक्तो रत्नान्यादाय सर्व्वशः॥
प्रसादनार्थं विप्रस्य अनुकीर्णं ययौ तदा।
प्रसादितः स राज्ञा च तुष्टः प्रोवाच तं नृपम्॥
ब्राह्मणा नावमन्तव्याः पुरुषेण विजानता।
ब्राह्मणश्चेदवज्ञातो नश्येत्त्रिपुरुषं कुलम्॥
एवमुक्त्वा स नृपतिमाज्येन पयसा पुनः।
उत्थापयामास मृतांस्तस्य राज्ञो हिते स्थितः॥
तस्मिंस्तीर्थे तु यः स्नाति श्रद्दधानो जितेन्द्रियः।
स प्राप्नोति नरो नित्यं मनसा चिन्तितं फलम्॥
तत्तु तीर्थं सुविख्यातं पापान्तं नाम नामतः।
यस्येह यज्ञतृप्तस्य मधु सुस्राव वै नदी॥
तस्मिन् स्नातोऽथ भक्त्या च मुच्यते सर्व्वपातकैः।
फलं प्राप्नोति यज्ञस्य अश्वमेधस्य मानवः॥
पापान्तमिति विख्यातं तीर्थं पुण्यतमं द्विजाः॥"
इति वामनपुराणे ३८ अध्यायः॥

पापी, [न्] पुं, (पापमस्त्यस्येति। इनिः।) पापयुक्तः। यथा,—
"रुधिरौघप्लुताः केचित् केचित् कर्द्दमभूषिताः।
केचित् केचित् कृशाङ्गाश्च पथि गच्छन्ति पापिनः॥
क्रन्दन्तो व्यथया केचित् स्रवद्वास्पाकुलेक्षणाः।
शोचन्तः स्वानि कर्म्माणि केचिद्गच्छन्ति पापिनः॥
कस्यचिच्चर्म्मपाशस्य बन्धनं पापिनो गले।
कङ्काले कस्यचिद्बन्धः कस्यचिच्च भुजद्वये॥
कस्यचिन्नासिकारन्ध्रे निर्द्दयैर्यमकिङ्करैः।
अङ्कुशाग्रं विनिक्षिप्य क्रोधेनाकृष्यते द्विज॥
घ्राणे सूचिसमुत्कीर्णे पाशं दत्त्वा दृढं रुषा।
आकृष्यते यमप्रेष्यैः केषाञ्चित् सञ्चितैनसाम्॥
शिक्यस्थान् गुरुपाषाणान् वहन्तः कर्णरन्ध्रकैः।
आयोभारांश्च शिश्नाग्रैर्व्रजन्ति पथि पापिनः॥
कांश्चिद्गृहीत्वा केशेषु कांश्चित् कर्णेषु पापिनः।
कांश्चिद्गुदेषु पादेषु नयन्ति यमकिङ्कराः॥
ग्रीवासु पापिनः कांश्चित् करप्रहरणैर्दृढैः।
क्षिप्त्वा क्षिप्त्वा यमप्रेष्या नयन्ति यममन्दिरम्॥
यान्त्यधःशिरसः केचिदूर्द्ध्वपादास्तथा परे।
गच्छन्ति वायुभिः केचिदेकपादाश्च केचन॥
इत्येवं विकृताकारा आर्त्तरावविराविणः।
यमदूतैस्ताड्यमानाः पापिनोऽपि च तत्पथि॥"
इति पाद्मे क्रियायोगसारे २२ अध्यायः॥

पाप्मा, [न्] पुं, (पा+"नामन् सीमन्निति उणां।४।१५०। इति मनिन्। पुगागमे निपातनात् साधुः।) पापम्। इत्यमरः। १। ४। २३॥ (यथा, मनुः। ६। ८५।
"अनेन क्रमयोगेन परिव्रजति यो द्विजः।
स विधूयेह पाप्मानं परं ब्रह्माधिगच्छति॥")

पाम, [न्] क्ली, (पा+मनिन्।) विचर्च्चिका। इत्यमरः। २। ६। ५३॥ (यथा, माधवकरः।
"सूक्ष्मा बह्व्यः पीड़रणः श्राववत्यः
पामेत्युक्ताः कण्डूकत्यः सदाहा॥")

पामघ्नः, पुं, (पाम हन्तीति। हन्+टक्।) गन्धकः। इति जटाधरः॥